

AMRA MULOVIĆ
(Sarajevo)

RIMOVANA NAUČNIČKA AUTOBIOGRAFIJA
IZ ZBIRKE RUKOPISA
BOŠNJAČKOG INSTITUTA U SARAJEVU

Autobiografija, bilo da je u prozi ili stihu, rijetka je književna forma u klasičnoj arapskoj književnosti i književnosti Bošnjaka koji su pisali na orijentalnim jezicima. Iako "u autobiografijama učenjaka obično dominiraju činjenice koje su vrlo slične modernom *curriculum vitae*...",¹ nerijetko su autobiografije u klasičnoj arapskoj literaturi samo iskaz o karijeri i duhovnom putovanju, te o preporodu učenjaka. Ovakvu formu bismo uslovno mogli nazvati "naučničkom autobiografijom".

Na jedan takav dragulj smo naišli u zbirci rukopisa Bošnjačkog instituta u Sarajevu, pod brojem 418 i kataloškim brojem 931.² Ovaj rukopis je prvi u kodeksu od dva rukopisa pisana na arapskom jeziku. Ima 17 listova (1b-17a; 14 × 22cm; 7 × 14cm), ružičaste boje. Na svakoj stranici je po 15 redaka ispisanih neshi pismom i prekrasnim, kaligrafskim rukopisom. Tinta je crna. Crvenom tintom su ispisana neka imena i istaknutije riječi (u prijevodu bol-dirane) koje bismo, možda, mogli smatrati počecima novih cjelina, iako je rukopis napisan u klasičnoj formi, dakle, bez odvajanja paragrafa novim redom, bez vo i interpunkcijskih znakova. Pri tehničkom uređenju prijevoda radi preglednosti i lakšeg praćenja sadržaja uvela sam interpunkcijske znakove i nove redove. Paginacija je u izvorniku izostavljena, ali su kustode prisutne. Povez je kožni, ukrašen.

Rukopis je relativno mlad i potiče s početka XX stoljeća. Ovo saznajemo iz kolofona dopisanog drukčijim rukopisom. Ono što je napisano u kolofonu

¹ Hilary Kilpatrick, "Autobiography and classical arabic literature", *Journal of Arabic Literature* XXII/1, E. J. Brill, Netherlands 1991, p. 2.

² Fehim Nametak i Salih Trako, *Katalog arapskih, perzijskih, turskih i bosanskih rukopisa iz zbirke Bošnjačkog instituta*, sv. II, Bošnjački institut, Zürich-Sarajevo 2003., str. 206-207.

navodi na dva zaključka: ili se radi o identificiranju autora, na što upućuje riječ *afāda* (ispovijediti, iskazati) ili, pak, o identificiranju prepisivača, na što upućuje riječ *raqama* (zapisati, pisati) koja u rukopisima češće stoji uz prepisivača. Na žalost, niti jednu niti drugu hipotezu nije bilo moguće potvrditi pošto se ime Ḥasan ibn Šālih ibn Ḥasan Ihlawawī ne spominje niti u jednom dostupnom katalogu autora ili prepisivača.

O samozatajnosti našeg autora svjedoči i sadržaj djela, jer on ne samo da ne spominje svoje ime već ne daje niti jednu geografsku, historijsku, kulturološku odrednicu koja bi nam pomogla u otkrivanju njegova identiteta. Kada govori o sebi, o svojim osjećajima i unutarnjem svijetu, onda je to u isključivoj vezi sa naukom, učiteljima, proučavanjem i poučavanjem. On i svoga oca spominje samo kao učitelja i savjetnika. Nauka je naprosto važnija od njega samog.

Autobiografija je napisana kao visoko stilizirana umjetnička proza, koja je često sjajno rimovana i ritmovana, izuzimajući *silsilu* (lanac učenik-učitelj sve do prvog učitelja). Brižljivo rimovanu prozu zatičemo u svoj ljepoti i dotjeranosti na samom početku, u nešto dužoj invokaciji. Potom autor nastavlja, kao u jednom dahu, svojevrzni panegirik nauci i poklanja nam dvije nadahnute, izvanredno rimovane i ritmovane stranice. U okviru ove ode nauci, pored svojih riječi, autor hijerarhijski niže, u sjajnoj gradaciji, kur'anske ajete, hadise Poslanika a.s. i na koncu izreke znamenitih ljudi posvećene znanju kao vrhovnoj vrijednosti kojoj je autor stremio, te radi nje i u Carigrad oputovao.

Posebnu važnost ovom djelu, svakako, daje silsila koja je u pojedinim dijelovima fascinantna. Iako ni učitelj našeg autora nije čuven učenjak, on u sklopu *idžaze*³ koju izdaje navodi *sened*⁴ za svaku knjigu koju je obrađivao i svaku naučnu oblast iz koje je poučavao. Tako za islamsko pravno učenje i tefsir *sened* seže čak do Džibrila a.s. i Allaha uzvišenog.

Iako autor, na žalost, nije bio dosljedan, te se u pojedinim dijelovima teksta rima i ritam gube, oni se nasumice pojavljuju u slapovima paralelizama i unutarnjih rima, kao da je autor slijedio neku unutrašnju rиму bez usiljenog praćenja versifikacijskih normi. Inače su udari rime i ritma u tekstu označavani razmaknicom u formi pauze, ali se zapisivaču znala omaći i pokoja pogreška. Generalno se greške u rukopisu mogu svesti na domen ortografije. Tako se zapisivaču dešavalo da ponekad izostavi dijakritičke tačke ili ih pogrešno

³ *Idžaza* (*iğāza*) je svjedodžba, posebna vrsta dozvole ili odobrenja koju je izdavao učitelj učeniku, dopuštajući mu na taj način da sam poučava iz knjige iz koje je učio, a sadržavala je *silsilu* učitelja-prenosilaca određenog znanja sve do prvog učitelja. Odlučila sam se za upotrebu ovog termina, jer se odomacio u našoj stručnoj literaturi i jer bi se odabirom općeg pojma diploma, svjedodžba, potrla specifičnost izvornog značenja.

⁴ *Isnād* (ili: *sanad*), masdar četvrte, odnosno prve vrste glagola u arapskom jeziku, označava niz sa imenima osoba koje čine predajni lanac koji započinje zadnjim prenosiocem, a završava se prvim jamcem. Njime se dokazuje vjerodostojnost neke predaje ili izvješća.

rasporedi, ili da, samo u par slučajeva, u potpunosti izostavi slovo, te da jedno slovo zamijeni drugim (recimo: *zumra* postaje *dumra*) što, donekle, otežava razumijevanje izvornika.

Istinski izazov bio je sačuvati stilsku vrijednost izvornika i tako ga ne lišiti, čini se, njegove najviše kvalitete. Zato sam pokušala optimalno prenijeti duh ovog djela, nastojeći da prenesem što je moguće više i vrijednosti njegove forme koja ovoj autobiografiji osigurava visoku umjetničku vrijednost. Pri tome sam često bila prinuđena da izmičem arhaičnosti izvornika, patosu njegova jezika i doslovnom prevođenju, a sve to s ciljem da rima i ritam, kao dominantne odlike izvornika, i u prijevodu ostanu estetski činioci. Nadam se da će ovaj prijevod, usprkos umjetničkoj nadmoći izvornika, prenijeti znatan dio jezičke i stilske stvarnosti u ovoj veličanstvenoj odi znanosti.

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Neka je hvala Allahu koji nas je izveo iz tmina neznanja / na svjetlo razboritosti i znanja; / neka je uzvišen Onaj što od gline čovjeka stvori, / um, sluh i vid mu podari, / te mu jasni dokaz Svoje jednoće otkri / i razum otvori, / na pravi put ga izvede / i Knjigu mu dade. / Molimo Mu se za naknadu koju On odredi, / jer je Njegov dar neizmjerni, / i za spoznaju koja Njegovoj plemenitosti vodi, / jer je On uistinu plemeniti. / Iz sveg glasa, sa dna srca, milosrdnost i dobrostivost Njegovu slavimo / i da nas obaspe Svojom milošću molimo. / On želje ispunjava i dovoljan je; / skriveno i tajno što je poznaje. / Skrušeno Mu se molimo da nam olakša ono čime nas je zadužio Vjerovjesnik, kojeg je poslao kao opomenitelja i radovijesnika / da Allahu poziva i da bude sjajna svjetiljka, / jer nismo kadri da dug odužimo, / ma koliko truda da uložimo. / Zato se za Poslanika molimo / i odanost i počast mu iskazujemo; / neka je Božiji spas i blagoslov njemu i njegovoj braći – poslanicima i vjerovjesnicima, blagoslov i spas njegovoj porodici, u mrkloj noći lučama, / zvijezdama vodiljama. / Neka Allah bude zadovoljan svima njima, / kao i onima što ih slijede do Sudnjeg časa, čineći dobra djela.

A zatim: Nauka nadilazi ono što se o njoj kazati da / i od svoje slave ona je moćnija kad se njena vrijednost zna. / Vrijednost joj niječu oni neuki i razvratni, / a snagu joj znaju samo učeni i razumni. / Neka te ne baci u očaj i beznađe to što neki govore da za naukom rijetki žude, / da je malo njih traži, a još manje što je nađu bude; / da je prazna glava razumno zamijenila, / a podmukla zvijer u šumi nauke zavlada; / da patnje donosi / i da su u njoj dobrih dijela samo tragovi; / da od njene moći silne / ostadoše ruševine; / te joj više nema mjesta, / u prošlosti ona nesta.

Moć dragulja zakopana, / pronicljivim tek je znana, / a takvih je malo u svakom vremenu. / Ali, praška svoju vrijednost ima i u grumenu da biva, / a i biser svoju i u školjci kad se skriva. / Znanje je moćno i kad su učenjaci ugledni / i kad su prezreni. / Koliko je bijednih učenost uzvisila, / a koliko moćnih neukost unizila! / Kako da bogati nezalica sretan bude kad ga neznanje ruglu izvrgne, / ili siroti znalac nesretan kad ga znanje uzdigne? / Znanje je i premoć i blagostanje; / iako je imetka uz njega manje, / ljepotu posjeduje; /

njime se halal od harama razlučuje. / Kad bi ispitao stanja učenih, / utvrdio bi da su, usprkos svojoj neimaštini, većinom sretni, / a kad bi istražio stanje neukih, / vidio bi da su, usprkos bogatstvu svome, uglavnom bijedni. / Dovoljna ti je pouka priča o propasti faraona i njegova naroda zbog neznanja / i spase-nje čarobnjaka uz blagodat znanja. /

A zašto ne bi bilo tako kad je svemoguć i uzvišeni Allah znanje u nekim ajetima Svoje Knjige jasne blagonaklono pohvalio i o prednostima i vrijednosti znanja jasno zborio?! U hadisima Vjerovjesnikovim su, također, svjedočanstva o znanju i položaju učenjaka visokom, te o žudnji za učenjem i poučavanjem.

Uzvišeni Allah je rekao: “Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega – a i meleki i učeni – i da On postupa pravedno.”

“Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje.”⁵

Ibn ‘Abbās, neka je Allah njim zadovoljan, rekao je: “Učenjaci su iznad vjernika sedam stotina stepeni, a razdaljina između dva stepena je petsto godina.”

Uzvišeni Allah je rekao: “Reci: ‘Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju.’”

“A Allaha se boje od robova Njegovih – učeni.”

“Reci: ‘Meni i vama dovoljan će biti Allah i onaj koji zna što je Knjiga.’”

“‘A ja ću ga donijeti’ – reče onaj koji je učio iz Knjige...”

“‘Teško vama’- govorili su učeni – onome koji vjeruje i čini dobra djela bolja je Allahova nagrada...”

“...i uči te onom što nisi znao; velika je Allahova blagodat prema tebi.”

“Davudu i Sulejmanu smo znanje dali i oni su govorili: ‘Hvala Allahu koji nas je odlikovao iznad mnogih vjernih robova svojih.’”

“To su primjeri koje Mi ljudima navodimo, ali ih samo učeni shvataju.”

“A tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su u nauku upućeni...”

“I pouči On Adema nazivima svih stvari...”

“...a on je uistinu veliki znalac bio, zato što smo ga Mi naučili.”

“...i onome što samo Mi znamo naučili. ‘Mogu li da te pratim’- upita ga Musa – ‘ali da me poučiš onome čemu si ti ispravno poučen.’”

“Mi uzvisujemo onoga koga Mi hoćemo.” Misli se na uzvisivanje u nauci.

Uzvišeni Allah je rekao: “..., a onaj kome je znanje darovano – darovan je blagodat neizmjernim.”

“...i izložit ćemo im pouzdano sve što o njima znamo.”

“A to su ajeti jasni u srcima onih kojima je razum dat.”

“.. stvara čovjeka, uči ga govoru...”

“Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njegove potruži da se uputi u vjerske nauke...”

“...pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate...”

⁵ Prijevod ajeta preuzet je iz *Prijeвода Kur'ana* Besima Korkuta.

Poslanik a.s. je rekao: "Bit će oživljen i vjernik i učenjak, pa će vjerniku biti rečeno: 'Uđi u Džennet!', a učenjaku: 'Sačekaj malo da posreduješ za ljude!'"

Prenosi se hadis: "Najbolji u mom ummetu su učenjaci, a među njima najbolji su poznavaoi fikha."

Prenosi se: "Neka ovo znanje prenose oni čestiti iz svake generacije kako bi ga odbranili od iskrivljavanja fanatika, plagiranja nepouzdanih i komentara neznalica."

Također se prenosi: "Upućivanje u vjeru je pravo svakog muslimana, zar ne? Zato učite, poučavajte i izučavajte islamsko pravo, i ne umirite kao neznalice."

Prenosi se: "Allahu nema ništa draže od proučavanja vjere. Jedan učenjak je jači u borbi protiv šejtana od hiljadu vjernika. Sve svoje temelje ima, a temelj vjeri je znanje."

"Kada umre čovjek, umiru i djela njegova, osim ova tri: znanje koje koristi..."⁶

"Učenjaci su nasljednici poslanika, jer poslanici nisu zavještali dinare ni dirheme, već nauku."

"Onoga kome je Allah dobro namijenio u vjeru upućuje."

"Budite čestiti učenjaci; ako ne budete čestiti učenjaci, sa takvima u društvu budite i slušajte ono što će vas na pravi put uputiti i od zla odvratiti!"

Prenosi se: "Meleci svojim krilima dotiču one što nauku traže i znanja stiču, jer su zadovoljni njihovim djelima."

"Za učenjaka se moli sve što je na nebu i na zemlji."

Prenosi se: "Ako Allah nekog roba želi uniziti, uskratiti mu znanje."

"Učite prije nego znanja nestane, a ono nestaje kad učenjaci odu, jer neki ne znaju kad su potrebni oni, a kad je potrebno ono što posjeduju!"

Prenosi se: "Ko poštuje učenjaka, slavi Boga."

"Budite milostivi prema učenjaku koji je zalutao među neuke."

"Budi učitelj, učenik, pristalica nauke ili njen poklonik i ne budi peto, jer ćeš propasti!"

Prenosi se: "Stvaranje je svojstvo vjernika samo u nauci."

"Najbolji među ljudima je učenjak-vjernik koji pomogne kad je potreban i skloni se kad nije."

Također se prenosi: "Smrt jednog plemena je manje značajna od smrti učenjaka."

"Na Sudnjem danu će tinta učenjaka vrijediti kao krv šehida."

Prenosi se: "Ko o vjeri uči, svemoguć i uzvišeni Allah će ga zaštititi od svake brige i dati mu odakle se i ne nada."

"Učenjak je povjerenik uzvišenog Allaha na zemlji."

"Ko korača putem znanja, Allah mu olakša put u Džennet."

Prenosi se: "Ako bdiješ, bolje ti je da naučiš jedno poglavlje iz nauke nego da klanjaš sto rekata."

⁶ (... sadaka i dobro dijete koje će za njega moliti.) Ovo dvoje nije navedeno u tekstu rukopisa. Prim. prev.

Ibn ‘Abbās, Allah njim zadovoljan bio, je rekao: “Učiti dio noći draže mi je nego je probdjeti u molitvi.” Ovo se prenosi od Abū Hurayre i Aḥmad ibn Ḥanbala. Abū Ḥanīfa i al-Šāfi‘ī su rekli: “Ako učenjaci nisu Allahovi miljenici, onda Allah miljenika nema.”

Prenosi se: “Poglavlje iz nauke koje čovjek nauči bolje je od ovog svijeta i svega na njemu.”

“Prisustvovati jednom predavanju učenjaka bolje je od hiljadu rekata, obilaska bolesnika i klanjanja hiljadu dženaza.” Onda upitaše: “Božiji Poslanice, zar i od učenja Kur’ana?” Poslanik, neka je Božiji mir i spas s njime, reče: “Koristi li Kur’an bez znanja?”

Prenosi se: “Između onoga koga smrt zatekne dok traži znanje uz koje će islam poživjeti i poslanikā je jedan stepen.”

Abū al-Dardā’, neka je Allah njim zadovoljan, rekao je: “Draže mi je istražiti neki problem od noćne molitve. Učenjak i učenik dijele dobro, a od ostalih ljudi nema hajra.”

‘Umar, neka je Allah zadovoljan njim, rekao je: “Smrt hiljade vjernika koji se mole noću i poste danju manje je značajna od smrti jednog učenjaka upućenog u halal i haram.”

Znaj da je nauka, kao što vjerovatno znaš, po nekima pojedinačna stroga dužnost, a po nekima kolektivna dužnost, dok je poučavanje obaveza zajednice.

Uzvišeni Allah je rekao: “...i neka opominju narod svoj da im se vrate, da bi se Allaha pobožali.” Misli se na poduku i uputu.

Uzvišeni je, također, rekao: “... da će je sigurno ljudima objašnjavati...” Misli se na obavezu poučavanja.

Uzvišeni je rekao: “A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini ...”

“Na putu Gospodara svog mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj.”

Prenosi se: “Uzvišeni Allah, meleki, sve na nebesima i zemlji, čak i pčele u košnici i ribe u moru, mole se za dobrog učenjaka.” Prenosi se da je Poslanik, neka je Božiji mir i spas s njime, izašao jednog dana, pa je rekao vidjevši dvije skupine, jednu koja se Allahu svemoćnom i uzvišenom moli i drugu kako poučava ljude: “Što se tiče ovih što se Bogu mole, On će, ako bude htio, uslišati, a ako ne bude htio, uskratit će; što se tiče ovih što poučavaju, pa i ja sam poslan da učiteljem budem”; potom im pride i s njima sjede. Al-Ḥasan je rekao: “Da nije učenjaka, ljudi bi postali poput zvijeri.” Prenosi se hadis: “Učite, jer je sticanje znanja bogobožnost, traganje za njim vjerovanje, proučavanje je slavljenje Boga, istraživanje je džihad, poučavanje onog ko ne zna jest sadaka i darovanje znanja je Bogu ugodno djelo.”

Nauka je sabesjednik u osamljenosti, / drug u samoći, / u vjeru upućuje i strpljenje priskrbljuje u sreći i nesreći, / prijatelj spreman pomoći, / rod gdje nema nikog svog / i svjetiljka puta džennetskog. / Njome Allah uzdiže jedan narod tako da postane predvodnikom kome se vjeruje / i vođom na čija djela se ukazuje. / I meleki u blizini takvog naroda žele biti / i svojim krilima ga doticati. / Sve živo za njegov oprost moli – / ribe mora i morski lavovi, / ptice

grabljivice, stoka, zvijeri, nebo i na njemu zvijezde, jer znanje daje vid slije-pome, svjetlost očima u mraku i snagu tijelu iznurenome. Pomoću znanja čovjek doseže boravište pobožnih i visoke stepene. Promišljanje je postu ravno, a proučavanje namazu. Uz pomoć znanja se Allahu svemoćnom i uzvišenom pokorava, / uz znanje se vjeruje, slavi, suzdržava, / rodbinske veze se održavaju / i halal i haram razdvajaju. / Znanje je predvodnik, a djelo ga slijedi; sretnici ga posjeduju, / a nesretni nemaju. / Allaha uzvišenog za pomoć molimo.

A zatim: Neophodno je navesti isnad da bi znanje bilo vjerodostojno. Ibn al-Mubārak je rekao: "Da nema isnada, rekao bi ko god hoće šta god hoće." Al-Ṭawrī je rekao: "Isnad je oružje vjernika, a bez oružja nema borbe." Baqīyya, jedan od muhaddisa, Bog mu se smilovao, je rekao: "Sa Ḥammād ibn Zaydom sam učio hadise i on mi tada reče: 'Najbolji među njima su oni što imaju okrilje, tj. isnad.'" Aḥmad ibn Ḥanbal je rekao: "Zahtijevati isnad je običaj naših predaka." Al-Ḥākīm je kazao: "Zahtijevati isnad je vjerodostojan sunnet." Kao izvor ovome naveo je hadis.

Kratko rečeno, nema sumnje da je isnad sunnet, a neki učenjaci ga smatraju i strogom dužnošću zajednice, navodeći izvore tom mišljenju u hadisu i jednom ajetu. Nesumnjivo je da je isnad osobenost ummeta. Zbog toga, učenjaci ove blagoslovljene zajednice još uvijek sedljaju konje i idu daleko / kako bi se u znanju uzdigli visoko. /

Kad mi je rahmetli otac na samrti bio, pozva me k sebi: "Sine moj, pred tobom je dug put, tvoj pravi put, i neka te od njega zalutali ne odvrte / i na pogrešan navrate. / Treba da izvrsna znanja stekneš / i korisne nauke izučiš." / Istinsko dobro je u savjetima mog oca, koje sam čuo i zapamtio. Pođoh putem onih što ne žale truda / i hodih zemljom posvuda. / Odlučnost me vodila, / a marljivost put mi bila, / putokaz mi pomoć od Boga, / poputnina vjera u Njega. / Napustih svoje prijatelje, komšije i ostavih svoj dom nakon što sam od oca stekao osnovnu naobrazbu i nešto znanja iz arapskih nauka. No, i pored ovoga, shvatih da će mlad mjesec uštapom postati / samo kad se s jedne na drugu stanicu premjesti. / Spremih se, i potom lađom plovih / sve dok u centar hilafeta i boravište cara ne stigoh. / Riješih da u toj luci ostanem, jer vidjeh da je ne samo izvrstan grad, čiji su stanovnici odličnici i mjesto nauke nastanjeno i učenicima i znalcima, / već da je pravo more zapjenušano naučnim problemima. / Nakon što je sveznajući Bog / milost izlio na ovog roba ubogog, / uputivši me ka izučavanju vjerskih nauka kod znamenitih učenjaka, ja se sprva kolebah, a onda, pošto se posavjetovah i istiharu klanjah, odabrah među uzoritim učenjacima i velikanima najvećeg učenjaka bogatog iskustva, poznavaoća općeg i pojedinačnog, koji spaja tradicionalno i racionalno i baštini glavne i pomoćne nauke mudžtehida, oslonca u znanju, / pouzdanog u predanju, / kojem se učenjaci obraćaju / kad naučne probleme rješavaju. / Riješio je ozbiljna pitanja, spajajući teoriju i praksu, / ukrašene pobožnošću i strpljivošću. / Odabrah svoj oslonac i utočište, uvaženog profesora, ures vrsnih učenjaka, **al-Ḥaġġ Muḥammad al-Ḥāliṣ ibn Muḥammad al-Širwānīja**, da mu Allah dug život podari, / želje ostvari / i svakim dobrom nagradi, / jer sam njegovom svjetlošću obasjan bio, / jer sam od njegove žetve i ja snop dobio,

/ i iz mora njegova znanja zahvatio / i od njegova dična odgoja i ja sam poprimio. / Koliko sam samo noći probdio, / a da oka nisam sklopio. / No, ko biserje traži, taj roni ka morskome dnu; / ko nauku traži, taj noć knjizi daje, a ne slatkome snu. / Odrekao sam se ugodnosti spavanja, / ali svitanje je kruna noćnog putovanja. / Kad smo do konca puta stigli, / i šatore podigli, / taj velikodušni i darežljivi čovjek mi je dao opću idžazu da se može prenositi sve što sam od njega naučio, te mi je za to i usmenu i pismenu idžazu izdao i poučavanje odobrio.

Ondje mi je posao učitelja godio, mada sam bio smion i bojažljiv, / siguran i kolebljiv. / Dok sam tako korak naprijed, korak nazad išao, / što je bolje za me i prikladnije birao, / dođoše mi neka braća, / jedna grupa pametnih mladića, / htijući me za učitelja, / jer im znanje bijaše želja. / Na njihovo insistiranje, pristao sam na tu obavezu i, premda nedostojan tog značajnog posla, počeh podučavati i tumačiti iz želje da se upišem u knjigu učenjaka-velikana i u nadi da ću se u njihove redove nekako ušuljati, zato što u dva *Šahīha* stoji: "Čovjek je sa onima koje voli," ili, kako stoji: "Ti si sa onim koga voliš," i zbog onoga što se prenosi u Muslimovom *Šahīhu*: "Ko navede na dobro djelo, ima nagradu kao i onaj ko ga učini," i "Ko zavoli neku skupinu, Allah ga sa njom spoji." / Prenosi se: "Ko zavoli neku skupinu zbog djela njenih, on joj se priključi." / Također se prenosi: "Ko oponaša neku grupu, njoj se i pripoji." /

Zanemarismo san, jer nas je mnogo bilo. I tako prođoše dani, mjeseci i godine minuše u proučavanju općeg i posebnog iz važećih disciplina i nauka iz najvažnijih knjiga, sve dok moji učenici nisu gradivo utvrdili, / te preciznost i sigurnost u procjeni postigli. / Postavljena pitanja su istraživali uz dokaze kojima su otkrivali mane i nedostatke. Silan trud su uložili, tako da su pravi znalci postali. Kad se sve hajirli i sretno okončalo, od mene su tražili idžazu, kao što je bio običaj naših predaka i prethodnika. Ja nisam vrijedan svoje, a kamoli da je kome dajem, ali me na to navela blaga ambicija i dobra volja.

Među mojim učenicima bio je izvrsni, razboriti, briljantni, marljivi, jedinstveni, sposobni, pametni, pronicljivi, vatreni, pouzdani, uzor istraživačima, ures istaknutih učenjaka **Ādam Hifzī ibn al-‘Ābidīn al-Būsnawī**, neka mu Allah svako dobro da i želje ostvari, / sve, čemu se na ovom i onom svijetu nada, neka mu podari / i neka ga životom, kojim će On i Njegov Poslanik zadovoljni biti, nagradi. / Kada je učio, učio je temeljito, istraživački, promišljajući / i u sebe vjerujući, / ne ostavljajući niti jedan zamršen problem, a da ga ne razjasni i istraži, / bilo šta nejasno, a da opširno objašnjenje ne zatraži. / Tako mi vjere, on sada zavrjeđuje da poučava i da se njegovoj riječi vjeruje i da mu se obraća. Zbog poštenja i žestine vjere, iskrivljavanjem i preinačavanjem se sigurno baviti neće. / Dopušteno mu je da učitelj bude, što se mene tiče. / Izdao sam mu opću idžazu da od mene prenosi što je vrijedno, oslanjajući se na ono što je čuo i zapisao, kad god hoće, / gdje god hoće / i kome god hoće, / pod uslovom da važeće principe prenosilaca i učenjaka očuva / i da znanjima bez kojih se ne može poučava. / Molim uzvišenog Allaha da ga uspješnim učini u pronalaženju istine i da mu razum sačuva.

Odobrio sam mu ono što je i meni dozvolio moj učitelj koga sam već spomenuo. U idžazi koju mi je napisao stoji: "U gradu Amasiji⁷ susreo sam neke učenjake, od kojih ću ovom prilikom navesti samo dvojicu, al-Šayḥ Muṣṭafu i Mawlā 'Isu, oba iz Širvana, i još neke vrsne učenjake. Tamo sam od njih učio gramatiku, logiku, temelje vjere i retoriku, a potom me sreća odvela u Carigrad gdje sam odabrao izvanrednog i znamenitog učenjaka, uzor među pouzdanim i prvaka među razboritim, kakvom, i kad bi cijeli svijet obišao, / ravna ne bi našao. / On je moj oslonac i utočište meni, profesor moj uzoriti, **al-Ḥāḡḡ Ḥāfiẓ Yūsuf Diyā' al-Dīn ibn al-Ḥusayn al-Takūšī**, da mu Allah uzvišeni dug život podari, / želje ostvari / i da ga svakim dobrom nagradi." /

Ovaj ugledni profesor našeg profesora je, kako stoji u idžazi našeg profesora, rekao: Prisustvovao sam predavanjima mnogih znamenitih učenjaka, poput Ismā'īl al-Ṭuwayrānīja i Aḥmad al-Tūqādīja, a naročito predavanjima al-Ḥāfiẓ al-Sayyida, strogog učitelja, autora *al-Ta'līfa*. Kod njega sam učio logiku, komentar al-Nasafījevog djela *al-'Aqā'id* do "wa lahu šifāt 'azaliyya", te *Muḥtaṣar al-ma'ānī*, *Mir'āt al-uṣūl* i *Mašāriq al-anwār*. Njega je poučavao rahmetli učenjak, As'ad-efendi, poznatiji kao Imām-zāde, a ovaj je, opet, učio kod trojice. Jedan od njih je al-Sayyid 'Abd al-Raḥmān al-Qayūčīqī, čiji sened seže do Poslanika a.s. Među njima je al-Sayyid Muḥammad ibn Yūsuf, poznat kao Muftī-zāde, koji je učio kod Muḥammad al-Ḥādīmīja i al-Sayyid Aḥmad ibn Muḥammad ibn 'Abd al-Raḥmān ibn 'Abdullāha, koji je učio kod svog oca, te kod uglednog Muḥammada, poznatijeg kao Sāčaqlī-zāde, čiji sened seže do pouzdanog al-Taftāzānīja. Među njima je i muhaddis i šerijatski pravnik, autor djela *al-Ātār*, te komentator djela *al-Ašbāh wa al-nāzā'ir*, Muḥammad Hibatullāh ibn Muḥammad al-Nāḡī, poznatiji kao muftija Ba'labaka.⁸ Nakon što je al-Sayyid al-Ḥāfiẓ umro na putu na hadž i bio sahranjen u al-Yanbū'u,⁹ neka mu je rahmet duši, posjećivao sam predavanja profesora al-Muṣṭafā al-Widīnīja. Poučavao nas je dvije godine iz *al-Muṭawwala* i jednu godinu iz al-Ġalālovog komentara *al-'Aqā'id al-'aḍudiyya*. Iz *al-Muṭawwala* sam učio dvije godine i kod al-Šayḥ Muḥammad al-Tamīmī al-Miṣrīja.

Zatim sam slušao predavanja znamenitog učenjaka Mawlāna 'Alī al-Fikrī-efendī ibn Bahrām al-Yāqūwīja koji je učio kod Sulaymān al-Karīdīja, a ovaj kod Ibrāhīm ibn Muḥammad al-Isbīrī al-Arḍarūmīja, a ovaj kod 'Abd al-Raḥīm ibn Yūsuf al-Muḡlawīja poznatijeg kao Pālābīqov brat, o ovaj kod svog brata Muḥammad ibn Yūsufa, poznatog kao Pālābīq, a ovaj kod Muḥammad ibn Aḥmad al-Gūzelḥiṣārīja, poznatijeg kao Ḥāḡī Amīr-zāde, a ovaj kod Muḥammad ibn Ḥafīd 'Alī al-Nīšārīja, a ovaj kod 'Abd al-Raḥmān al-Rūmīja, sina šejha-šehida 'Abdullāh al-Sayyida, koji je umro u Tebuku¹⁰ vraćajući se sa hadža, a ovaj kod 'Alī al-Nīšārīja, muftije rumelijske Kajsarije, učenika Raḡab al-Qayṣar al-Āmadīja i Ibrāhīm al-Qirmānīja, a ova dvojica kod Mawlā al-Farīd

⁷ Ime mjesta u Turskoj

⁸ Mjesto u današnjem Libanu

⁹ Mjesto u Arabiji

¹⁰ Mjesto u Sjevernoj Arabiji

Sulaymān al-Širwānīja, a ovaj kod Yaḥyā-beg al-Tabrīzīja, a ovaj kod Ḥabī-bullāh Mīrzāgāna, a ovaj kod Maḥmūd al-Širāzīja, a ovaj kod znamenitog Ğalāl al-Dīn al-Šiddīqī al-Dawānīja i kod Muzhir al-Dīn al-Kārzūnīja, a ova dvojica kod znamenitog al-Sayyid al-Šarīf al-Ġurġānīja, a ovaj kod Mubārak Šāha, a ovaj kod Quṭb al-Dīn al-Rāzīja, a ovaj kod znamenitog al-Širāzīja, a ovaj kod al-Kātib al-Qazwīnīja, a ovaj kod svoga oca, Abū al-Qāsim Sulaymān ibn Nāšir al-Anšārīja.

Mawlā Muḥammad Ḥafīd ‘Alī al-Nīšārī je, također, učio kod Muḥammad al-Dārandīja, a ovaj kod Muḥammad ibn Bakr al-Mar‘ašīja, poznatijeg kao Sāčaqlī-zāde, a ovaj kod Ḥamza al-Dārandīja, a ovaj kod Muḥammad al-Tafsīrīja, a ovaj kod ‘Alī al-Kūrānīja, a ovaj kod al-Šayḥ ‘Abdullāh al-Ġazarīja, a ovaj kod Aḥmad al-Munġalīja, učenika Mīrzāgāna, a ovaj kod učenog Muḥammad al-Gūzelḥiṣārīja i kod ‘Uṭmān Bāstaġī-zādea, također, a ovaj kod al-Šayḥ al-Iksīr ‘Alī ibn Ḥasan al-Kilīsīja, a ovaj kod Aḥmad ibn Muḥammad al-Qāzābādīja, a ovaj kod al-Ḥasan al-Arḍarūmīja, te od al-Tuqādīja, poznatijeg kao Zūrlī-zāde i od Muḥammad al-Tafsīrīja. Učeni Muḥammad al-Gūzelḥiṣārī je, također, učio kod svog oca al-Sayyid Aḥmad ibn Muṣṭafe.

Mawlā Muḥammad ibn Yūsuf al-Muġlawī, poznatiji kao Pālābīq, je rekao: “Mnoge znanosti su mi rastumačene za vrijeme koje sam proveo učeći kod svog oca Yūsuf ibn Ibrāhīma. Također sam nešto učio kod Muḥammada, poznatijeg kao Muftī-zāde.”

Mawlā ‘Abd al-Raḥīm ibn Yūsuf al-Muġlawī je rekao: “Učio sam i kod učitelja svog učitelja, al-Ḥāġġ Amīr-zādea s početka *Isagoge*, te glose *al-Ādāb*, i mnogo koristio imao od djela Ismā‘īl al-Kalanbawīja.”

Mawlā al-Šayḥ Ibrāhīm ibn Muḥammad al-Isbīrī al-Arḍarūmī je, također, učio kod ‘Alī al-Fikrī al-Iḥṣāwīja, a ovaj kod Muḥammad al-Munīb al-‘Ayntābīja, prevodioca djela *Siyar al-kabīr* i drugih djela. Ovaj uglednik je rekao: “Hatmu sam završio, te učio osnove arapskog jezika, nešto iz temelja vjere i praktičnih disciplina kod al-Šayḥ al-Walī al-Ĉārpīnīja, i kod Muṣṭafā-efendīja, imama u džamiji tvrđave Ayntāb,¹¹ pa kod Mawlā Ḥalīl al-Pūdālīja i kod Mawlā Ḥasan al-Siyāhī ibn al-Ġazāla. Poslije ovoga sam se uputio svom učitelju Mawlā al-Muṣṭafī, poznatijem kao Ḥāġġ Ḥasan-zāde. U to vrijeme sam počeo posjećivati Mawlānā Ḥākī ‘Abd al-Raḥmān-efendīja, koji je bio ambiciozan i ugledan, nadaren pisac, nadahnut pjesnik i vješt govornik, tako da sam kod njega, u najširem smislu, učio humanističke nauke, metafiziku, teologiju i matematiku. Božije providenje me potom odvelo u zaštićeni Carigrad, gdje sam nekoliko godina slušao predavanja Mawlā al-Ḥāfīz Ismā‘īl al-Qanawīja, naučivši ono najbolje iz svake nauke – a svaka nauka ima sijaset disciplina – kao i pouzdana predanja i vjerodostojne hadise. On je, pak, učio kod al-Šayḥ al-Kāmil ‘Abd al-Karīm al-Āmidīja, a ovaj kod ‘Uṭmān al-Dawrakī al-Qayšarija, a ovaj kod Raġab al-Āmidīja, a ovaj kod znamenitog autora *al-Tahrīra*, ‘Abd al-Raḥmān al-Āmidīja, a ovaj kod Mawlā Ĉelebī al-Āmidīja i Muḥyī al-Dīna, a ova dvojica kod Muḥammad al-Šarwīnīja, a ovaj kod Mawlānā

¹¹ Ime mjesta u Turskoj

Ḥusayn al-Ḥalḥalīja, a ovaj kod Mawlānā Mīrzāgāna, a ovaj kod Ğamāl al-Dīn Maḥmūd al-Šīrāzīja, a ovaj kod znamenitog Ğalāl al-Dīn al-Dawānīja, a ovaj kod Muḥyī al-Dīn al-Kaškanārīja, a ovaj kod profesora koji je pečat pouzdanih – al-Sayyid al-Šarīf al-Ġurgānīja, a ovaj kod Mawlānā Mubārak Šāha, a ovaj kod pouzdanog Quṭb al-Dīn al-Rāzīja, a ovaj kod znamenitog al-Šīrāzīja, a ovaj kod pouzdanog Našīr al-Dīn al-Ṭūsīja, a ovaj kod al-Kātib al-Qazwīnīja, a ovaj kod imama Faḥr al-Dīn al-Rāzīja, a ovaj kod Muḥammad al-Ġabalīja, a ovaj kod Kamāl al-Samanānīja i kod svog oca Sa‘īd Ḍiyā’ al-Dīna, a ovaj kod Abū al-Qāsīm Nāšīr al-Anšārīja, a ovaj kod Imām al-Ḥaramayn¹², a ovaj kod Abū Ishāq al-Isfarā‘īnīja, a ovaj kod Abū al-Ḥasan al-Bāhilīja, a ovaj kod Šayḥ al-Sunna Abū al-Ḥasan al-Aš‘arīja.”

Što se tiče našeg seneda u šerijatskom pravu i tefsiru, spomenućemo samo Ismā‘īl al-Qanawīja, koji je učio kod ‘Abd al-Karīm al-Qanawī al-Āmidīja, a ovaj kod Muḥammad al-Yamānī al-Azharīja, a ovaj kod ‘Abd al-Ḥayya i ‘Abd al-Raḥīma, ovaj drugi kod al-Ṭawrīja, a ovaj kod ‘Umar ibn Nuḡayma, autora *al-Nahra*, i kod ‘Abd al-Ḥayya, a ovaj kod ‘Alī al-Maqdisīja, koji je zajedno sa ‘Umar ibn Nuḡaymom, učio kod Šihāb al-Dīn Aḥmad ibn Yūnusa, poznatijeg kao al-Šiblī, a ovaj kod ‘Abd al-Barr ibn Šuḥne, a ovaj kod al-Muḥaqqaq al-Kamāl ibn al-Hammāma, a ovaj kod Sirāg al-Dīn ‘Umar ibn ‘Alī al-Kinānīja, a ovaj kod ‘Alā’ al-Dīn al-Sīrāmīja, a ovaj kod al-Sayyid Ğalāl al-Dīna, komentatora djela *al-Hidāya*, a ovaj kod ‘Alā’ al-Dīn al-‘Azīz al-Buḥārīja, autora djela *al-Kašf wa al-taḥqīq*, a ovaj kod Ḥāfiz al-Dīn al-Kabīra, autora djela *al-Kāfī wa al-kanz*, a ovaj kod Šams al-A’ima al-Kardārīja, a ovaj kod Burhān al-Dīn ‘Alīja, autora djela *al-Hidāya*, a ovaj kod Faḥr al-Islām al-Yazdawīja, a ovaj kod Šams al-A’ima al-Sarḥasīja, a ovaj kod Šams al-A’ima al-Ḥulwānīja, a ovaj kod al-Qādī Abū ‘Alī al-Nasafīja, a ovaj kod imama Abū Bakr ibn Muḥammad ibn al-Faḍl al-Buḥārīja, a ovaj kod imama Abū ‘Abdullāh al-Sabḍamūnīja, a ovaj kod ‘Abdullāh ibn Abū Ḥafṣ al-Buḥārīja, a ovaj od svog oca, a ovaj kod učenjaka – imama Muḥammad ibn Ḥasan al-Šaybānīja, a ovaj kod imama nad imamima i velikog učenjaka – **Abū Ḥanīfe**, a ovaj kod drugog imama Yūsufa, a ovaj kod Ḥammād ibn Abū Sulaymāna, a ovaj kod Ibrāhīm al-Naḥ‘īja, a ovaj kod ‘Alqame, a ovaj kod ‘Abdullāh ibn Mas‘ūda, neka je uzvišeni Allah zadovoljan njime, a ovaj kod Poslanika, neka je Božiji mir i spas s njime, a on, Poslanik, učio je od Džibrila a.s., a on od Allaha uzvišenog.

Što se tiče našeg seneda iz hadisa, ja sam učio kod svog profesora Ḥāfiz Ismā‘īl al-Qanawī al-Āmidīja, a ovaj kod Muḥammad al-Yamānī al-Azharīja, a ovaj kod Ḥalīl al-Laḡānīja i Muḥammad al-Rizqānīja, dva malikijca, i kod rahmetli Aḥmad al-Šāfi‘īja. Prvi je učio kod svog oca Ibrāhīm al-Laḡānīja, a

¹² Abū al-Ma‘ālī al-Ġuwaynī (1028-1085) – rođen u Nišaburu gdje je učio i poučavao. Potom je prešao u Bagdad, i na koncu u Meku i Medinu u kojima je bio muftija i učitelj. Otuda mu je i ovaj nadimak. Vidi: Muhammad Šafīq Ġarbāl, *Al-Mawsū‘a al-‘arabiyya al-muyassira*, Dār al-ġīl wa al-ġam‘iyya al-misriyya lī al-našr al-ma‘rifa wa al-laḡāfa al-‘ālamīyya I, s.l. 1995/1416., str. 217.

ovaj kod Sālim al-Sanhūrīja. Drugi i treći su učili kod Muḥammada al-Bābi-līja, a ovaj kod Sālim al-Sanhūrīja, a ovaj kod Naḡm al-Fayṭīja, a ovaj kod Zakariyyā al-Anṣarīja, a ovaj kod al-Ḥāfiz ibn Ḥaḡara, autora djela *al-Faṭḥ al-Bārī*, a ovaj kod Ibrāhīm al-Tanūḥīja, a ovaj kod Aḡmad ibn Abū Ṭāliba, a ovaj kod Abū ‘Abdullāha Ibn Mubāraka, a ovaj kod Abū al-Waqt ‘Abd al-Awwal ibn ‘Īsā al-Harawīja, a ovaj kod Abū al-Ḥasan ‘Abd al-Raḡmān al-Dāwūdīja, a ovaj kod ‘Abdullāh ibn Aḡmad ibn Ḥamawiyya, a ovaj kod Muḥammad ibn Yūsuf al-Farabrīja koji je rekao: “Od Muḥammad ibn Isma‘īl al-Buḡārīja smo učili al-Buḡārījev *Ṣaḡīḥ*, jednom u Farabri i jednom u Buhari, a al-Muslimov *Ṣaḡīḥ* smo učili kod al-Ḥāfiz ibn Ḥaḡara, a ovaj kod al-Tanūḥīja, a ovaj kod Abū al-Faḍl Sulaymān ibn Ḥamze, a ovaj kod ‘Alī ibn Ḥusayna, a ovaj kod al-Ḥāfiz Abū al-Faḍl Nāšira, a ovaj kod Abū al-Qāsim ‘Abd al-Raḡmāna, a ovaj kod Abū Bakr Muḥammad ibn ‘Abdullāh al-Ġawzaqīja, a ovaj od Mekanca ibn ‘Abdullāh al-Nīsābūrīja, a ovaj kod autora *Ṣaḡīḥa*, Muslim ibn al-Ḥaḡḡāḡ al-Quṣayrīja.”

Što se tiče našeg seneda za djelo *Nuḡba al-fikr*, isti je kao i prethodni, a sened za djelo *Mašāriq al-anwār* nećemo navoditi.

Kad je u pitanju *hadis musalsal*,¹³ moj profesor al-Ḥāfiz Ismā‘īl al-Qanawī nam ga je prenio, i to je je prvi hadis koji sam od njega čuo. Rekao je: “Prenio nam ga je Zayn al-Dīn, i to je prvi hadis koji sam od njega čuo, a on je rekao: ‘Priopćio nam ga je Maḡmūd al-Maqdisī, čiji sened seže do znamenitog Sirijca.’” Prenio nam ga je, također, Muḥammad al-Zurqānī, i to je prvi hadis koji sam od njega čuo na jednom predavanju. On je rekao: “Prenio mi ga je Abū al-Wālid ‘Abd al-Bāqī, a njemu ‘Alī al-Uḡhūri, a on ga je čuo od Maḡmūd ibn al-Anṣarīja, a ovaj od svog oca, a ovaj od Ibrāhīm al-A‘mādīja, a ovaj od Ahmad al-Halabīja, a ovaj od Muhammad ibn ‘Umar al-Hāšimīja, a ovaj od svog djeda Taqī al-Dīn Muhammad ibn Muhammad ibn Naḡm al-Dīna, a ovaj od Ahmad ibn ‘Alī al-Mākīja, a ovaj od ‘Abd al-Latīf ibn ‘Abd al-Mun‘ima, a ovaj od Abū al-Faraḡ ibn al-Ġawzīja, a ovaj od Abū Šalīḡ Aḡmad ibn ‘Abd al-Malika, a ovaj od Muhammad ibn Muhammad al-Ramādīja, a ovaj od Abū Ḥāmid Aḡmad ibn Muḥammad ibn Yaḡyā ibn Bilāl al-Bazzāza, a ovaj od ‘Abd al-Raḡmān ibn Bišr al-‘Abdīja, koji je rekao: ‘Čuo sam ga od Sufyān ibn ‘Ayniyye, i to je prvi hadis koji sam od njega čuo.’” Ovako su rekli svi iz lanca prenosilaca. **Znaj** da se on završava sa Sufyān ibn ‘Ayīnom, kako su se složili muhaddisi, to jest sa njegovim riječima koje su predmet rasprave: “‘Amr ibn Dīnār mi je rekao da je čuo od Qābūsa, a on od Mawlāne, a on od ‘Abdullāh ibn ‘Amr al-‘Āša, da je Poslanik, Bog ga blagoslovio i spasio, rekao: ‘Svemilosni i uzvišeni Allah će milostiv biti prema milostivim. Budite milostivi prema onima na zemlji da bi prema vama bio milostiv Onaj na nebu.’”

Što se tiče seneda za djelo *al-Mawāhib al-laduniyya*, on počinje sa al-Šayḡ Ismā‘īl al-Qanawījem. On je rekao: “Sa ovom knjigom me upoznao ‘Abd al-Karīm, a njega Muḥammad al-Yamānī al-Azharī, a njega Muḥammad

¹³ Ako lanac prenosilaca seže do nekog Poslanikovog druga, a pri tome su svi prenosiooci pri predaji prisegli, predanje se naziva *musalsal*.

al-Rizqānī, a njega ‘Alī al-Biṣrāmī, a njega (šayḥ al-islām) al-Sabkī, a njega al-Sayyid Yūsuf al-Armīwī, a njega autor djela, Allah mu se smilovao.”

Ograničimo se na spominjanje ovih knjiga koje nam je uzvišeni Allah dao da nam koriste, i na spominjanje njihovih autora, Allah im grobove osvjetlio, a nama od njihovih blagodati odlio i zajedno s njima uz Prijatelja Najvećeg sakupio. Njemu je to lahko učiniti.

Savjetujem ti, brate brižni / i prijatelju prisni, / da ti znanje, poslije bogobožnosti i pokornosti, i javno i tajno, bude važnije od vladarskih činova, / a učenici draži od imetka i sinova, / jer svaka prolazna ljepota pred znanjem utihne; da se Bogu približiš tako što ćeš vjerske dužnosti obavljati, / jer su one izvor svake blagodati; / da se velikih i malih grijeha okaneš, / jer će ti to pomoći da svakakva znanja stekneš; / da se pridržavaš običaja, što ih stari zavještaše, / da bi tako želje svoje ostvario lakše. / Ovo je moj savjet tebi, iako davati ga nisam dostojan, / a svaki bi čovjek trebao biti za djela svoja odgovoran. /

Naredih ti da dobro činiš, a ja ga zaboravljam,

Rekoh ti da pošten budeš, a sebe i ne gledam.

Allah je i mene i tebe načinio učenjacima, spojivši nas tako sa skupinom čestitih. Podsjećam te na savjete koje je veliki imam, Bog mu se smilovao, dao svom sinu Ḥammādu i učeniku Abū Yūsufu: “Sine, na pravi put te upućujem savjetima koje sam zapamtio i kojih sam se pridržavao, i pri tom ti želim sreću na ovom i onom svijetu, ako Bog da; da očuvaš bogobožnost, odupirući se svom snagom iskušenjima, u strahu od uzvišenog Allaha i obavljajući sve dužnosti sa vjerom u Njega; da ne budeš tvrdoglava nezalica u pitanjima vjere i svijeta u kojemu živiš; da od sebe daješ, a za sebe uzimaš samo kad moraš; da i muslimanima i inovjercima prijatelj budeš; da budeš zadovoljan imetkom i položajem koje ti Allah odredi; da štediš ono što imaš, da bi od ljudi neovisan bio; da ne potcjenjuješ one što te uhode; da se ne uplićeš u ono što te se ne tiče; da ljudima prvo pozdrav i lijepu riječ uputiš; da dobrima daješ ljubav, a lošima ljubaznost; da često Allaha spominješ i salavat na Poslanika a.s. donosiš; da iz Kur’ana redovno učiš; da se, kad se ljudi iskvere, prijatelja čuvaš više nego neprijatelja; da se čvrsto držiš sunitskog pravca; da se lijepo ophodiš prema komšijama, a lošeg među njima strpljivo podnosiš; da u svemu iskrenih namjera budeš; da uvijek nastojiš da se dozvoljenim opskrbljuješ.” Da završimo savjetom Poslanika a.s., kako ga prenosi Mu‘ād, neka je Allah zadovoljan njime: “Božiji Poslanik, neka je mir i spas s njime, uzeo me je pod ruku, milju hodio i onda rekao: ‘Mu‘āde, savjetujem ti da bogobožan i iskren budeš, da obećanja ispunjavaš, sve dužnosti obavljaš, prevare da se kloneš, prema jetimu milost da iskažeš, komšije da čuvaš, blago da govoriš, lijepo da pozdravljaš, drugi svijet da voliš, u ratu samilostan da budeš, malome da se nadaš i dobro da činiš. Odvraćam te od toga da muslimana vrijeđaš, da lašcu vjeruješ, da se pravednom vladaru suprotstavljaš i da zlo po zemlji siješ. Mu‘āde, spominji Allaha kod svakog kamena i drveta. Pokaj se za svaki grijeh; za onaj u tajnosti počinjen – tajno, za onaj u javnosti počinjen – javno!’” Ovaj hadis prenosi i al-Bayhaqī, Allah mu se smilovao.

Molim te da me ne zaboraviš na svetom mjestu u svojoj iskrenoj dovi: "Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost. Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje! Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla, ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima. Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i milostiv. Gospodaru naš, oprosti nama, našim roditeljima i vjernicima na Sudnjem danu. Nema drugog boga osim Allaha, a Muḥammad je Njegov poslanik. Veličanstven je Gospodar tvoj, Dostojanstveni i daleko od onoga kako ga predstavljaju oni! I mir poslanicima i hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!"

Ovo je iskazao, zapisao i pečat stavio, siromašni rob Božiji, bogat vjerom u Boga, Ḥasan ibn Šālih ibn Ḥasan Ihlawawī, da mu Svemilosni grijehe oprosti, 9. džumadel-ahira 1327. godine po hidžri [28. VI. 1909. godine], Poslaniku najljepši pozdrav.

RIMOVANA NAUČNIČKA AUTOBIOGRAFIJA IZ ZBIRKE RUKOPISA BOŠNJAČKOG INSTITUTA U SARAJEVU

Sažetak

Autobiografija, bilo da je u prozi ili stihu, rijetka je književna forma u klasičnoj arapskoj književnosti i književnosti Bošnjaka koji su pisali na orijentalnim jezicima. Na rukopis rimovane naučničke autobiografije, koji potiče s početka XX stoljeća, smo naišli u zbirci rukopisa Bošnjačkog instituta u Sarajevu. Budući da se ime spomenuto u kolofonu rukopisa, Ḥasan ibn Šālih ibn Ḥasan Ihlawawī, ne spominje niti u jednom dostupnom katalogu autora ili prepisivača, nije se moglo sa sigurnošću utvrditi da li se radi o autoru ili prepisivaču rukopisa. Autobiografija je napisana kao visoko stilizirana umjetnička proza, koja je često sjajno rimovana i ritmovana, iznimajući *silsilu* (lanac učenik-učitelj sve do prvog učitelja), koja, također, zadržava svojevrsan tempo. Ovaj prijevod je pokušaj da se, usprkos umjetničkoj nadmoći izvornika, prenese znatan dio jezičke i stilske stvarnosti u ovoj veličanstvenoj odi znanosti i što je moguće više prenesu vrijednosti njegove forme koja ovoj autobiografiji osigurava visoku umjetničku vrijednost.

A RHYMED SCIENTIFIC AUTOBIOGRAPHY FROM THE MANUSCRIPT COLLECTION OF THE BOSNIAK INSTITUTE IN SARAJEVO

Summary

Autobiography, be it in prose or verse, is a rare literary form in the classical Arabic literature of Bosniaks who wrote in Oriental languages. We came across a manuscript of a rhymed scientific autobiography, originating from the early 20th century, in the manuscript collection of the Bosniak Institute in

Sarajevo. Considering that the name mentioned in the manuscript's colophon, Ḥasan ibn Šāliḥ ibn Ḥasan Ihlawnawī, is not mentioned in any one available catalogue of authors or transcribers, it was not possible to determine with certainty whether it was the author or transcriber of the manuscript. The autobiography was written in highly stylised artistic prose, often magnificently rhymed and rhythmised, with the exception of *silsila* (learner-teacher chain back to the first teacher), which, also, keeps the characteristic tempo. This translation is an attempt to transfer, despite the artistic superiority of the original, a considerable part of the linguistic and stylistic values of this glorious ode to science, and to transfer as much as possible the values of its form that ensures the high artistic merits for this autobiography.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله الذى اخرجنا من ظلمات الوهم الى نور العلم والفهم
 فسبحان من جعل من الطين البشر واعطاه
 العقل والسمع والبصر ونصبله اداة وحدانيته
 ووقفه للنظر وهداه السبيل وارشده الى الدليل
 نسئله من الحمد ما يبلغ قضاء حقه وان حقه لعظيم
 ومن الرشد ما يوصل الى كرمه وانه لكريم ونشكر سبر
 القلب وجهر اللسان احسانه وكرمه ونستزديه
 ونستديمه نعمه وهو الاوفى والاكفى وان
 تجهر بالقول فانه يعلم السر واخفى وتنضرع اليه في
 ان يحمل عنا حق نبيه الذى ارسله مبشرا ونذيرا

وداعيا

اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان ولا تجعل في
 قلوبنا غلا للذين آمنوا ربنا انك رؤوف رحيم ربنا
 اغفر لنا ولوالدينا وللؤمنين يوم يقوم الحساب
 ولا اله الا الله محمد رسول الله صلوات ربنا
 رب العرش عما يصفون وسلام على
 المرسلين والحمد لله رب العالمين

هذا ما افاده ورقه رخصه النقيب الى الله
 والغني بالله حسن بن صالح بن يحيى (هلوى)
 عفى العفو عنهم تبع لباخلون من
 جمادى الآخرة من سنة سبع وخمسين
 وثلاث مائة والفر من الهجرة النبوية
 على صاحبها السلام

الحية

